

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

C.S.Y. - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 27214/95)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRASBOURG

4 Mart 2003

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan ve (27214/95) başvuru no'lu davanın nedeni C.S.Y. yayınevinin (başvuranın yayınevi) Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna 24 Şubat 1995 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Temel İnsan Haklarını güvence altına alan eski 25. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuranın firması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde İstanbul'da avukat A.Atalay tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

Başvuran, İstanbul'da bir yayınevinin sahibidir.

Yayınevinin 2 Şubat 1995'te «Düşünce özgürlüğü ve Türkiye» başlığı altında yayımladığı kitapta 51-64 ve 65-78. sayfalarında «Türkiye üstündeki kara gökyüzü» ve «Zulmün artsın» adlı makaleler yer almıştır. Bu makaleler daha önce yurtdışında yayımlanmıştır. Kitap Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana türk siyasetçilerinin «kürt meselesi»'ne yönelik yürütmüş oldukları politikaları eleştiren çok sayıda yazarın makalelerinden derlenmiştir. Kitabın önsözünde yirmi yazar düşünce özgürlüğünü korumak için Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini terörle mücadele yasasında değişiklikler yapmaya çağırmıştır.

İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı 2 Şubat 1995'te sözkonusu kitabın toplatılması talebinde bulunmuştur. Savcı başvuranın yayınevinin yayımladığı iki makalenin 51-64 ve 65-78 sayfalarına dayanarak TCK'nın 312 § 2 maddesi uyarınca «halkı; ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik etme» suçu ile itham ederek ceza davası açmıştır.

Aynı gün DGM hakimi «Düşünce özgürlüğü ve Türkiye» kitabının toplatılmasını kararlaştırmıştır.

8 Şubat 1995'te başvuranın yayınevi ve makalelerin yazarları DGM'ye başvurarak 2 Şubat tarihinde alınan karara karşı dava açmış, 10 Şubat 1995'te bu talep reddedilmiştir.

«Zulmün artsın» adlı makalenin 10 Ocak 1995'te «Milliyet » gazetesinde yayımlanması üzerine DGM Savcısı terörle mücadele kanununun 8 § 1 ve TCK'nın 312 § 2 maddelerine dayanarak yayın evi ve yazarlar hakkında ceza davası açmıştır.

Cumhuriyet Savcısı 21 Aralık 1995 tarihinde hazırlamış olduğu iddianame ile terörle mücadele kanununun 8 § 1 ve TCK'nın 312 § 2 maddelerine dayanarak yayın evi ve yazarlar hakkında başka bir ceza davası açmıştır.

7 Mart 1996'da DGM, TCK'nın 312 § 2 maddesi uyarınca editör ve yazarı «Türkiye üstündeki kara gökyüzü» adlı makaleden suçlu bulmuş ve editörünü 3.491.666 T.L. para cezasına çarptırmıştır.

18 Ekim 1996'da Yargıtay ikiye karşı üç oyla ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS'NİN 10. MADDESİNİN İHLAL EDİLMESİNE İLİŞKİN

Başvuranın yayınevi «Düşünce özgürlüğü ve Türkiye» adlı kitabın toplatılması kararı ile düşünce ve ifade özgürlüğünü güvence altına alan AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiğini savunmaktadır.

A. Müdahalenin mevcudiyeti

Anayasanın 28. ve CMUK'un 86. maddesi uyarınca «Düşünce özgürlüğü ve Türkiye» adlı kitabın toplatılması kararı ile getirilen kısıtlama düşünce ve ifade özgürlüğü çerçevesinde bir «müdahale» niteliği taşımaktadır.(Bkz. özellikle Vereniging Weekblad Bluf !-Hollanda, 9 Şubat 1995, seri A no:306, s.12, § 27, *mutatis mutandis*, Sunday Times-İngiltere (no:2), 26 Kasım 1991, seri A no:217, s.28, § 49 kararları ve aynı zamanda Societe X-İngiltere no: 9615/81, Komisyonun 5 Mart 1983 tarihli kararı, kararlar ve raporlar 32, s.231 ve UW-Almanya no:21128/92 11 Ocak 1995, 80, s.94).

Hükümet buna karşı çıkmaktadır.

B. Müdahalenin Haklı Sebebe Dayanması

Müdahale, “kanunlar tarafından öngörüldüğü üzere”, 10. Maddenin 2. Fıkrasında belirtilen haklı sebeplerden bir veya birkaçına dayandığı ve anılan hedef ve hedeflerin elde edilmesi için “demokratik bir toplumda gerekli” olanların haricinde, 10. Maddenin ihlalini teşkil etmektedir. Mahkeme bu ölçütleri sırasıyla inceleyecektir.

1. “Kanunlar Tarafından Öngörülme”

AİHM, Türk Anayasasının 28. ve CMUK'un 86. maddesi uyarınca yapılan sözkonusu müdahalenin AİHS'nin 10 § 2 maddesi kapsamında «kanunlar tarafından öngörüldüğü» ne dair hiçbir tespit bulunulmadığını belirterek bu yönde bir incelemeyi gerekli görmemiştir.

2. Meşru amaç

Başvuranlar, yapılan müdahalenin AİHS'nin 10 § 2 maddesi uyarınca meşru bir amaç taşıdığını inkar etmektedirler.

Hükümet kamu düzeninin korunması, ulusal güvenlik ve toprak bütünlüğünün korunmasına yönelik alınan bu yasal müdahalenin meşru amaçlar taşıdığını savunmaktadır.

AİHM, terörle mücadelenin hassasiyeti ve yetkililerin suçun önlenmesi karşısında alacağı önlemlerin AİHS'nin 10 § 2 maddesi uyarınca iki meşru amacı taşıdığını bunların sırası ile kamu düzeninin korunması ve ulusal güvenliğin sağlanması olduğunu belirtmektedir. (Bkz. Sürek-Türkiye kararı (no:1) no:26682/95, § 52, AİHM 1999-IV).

3. “ Demokratik Bir Toplum için Zaruret”

a) Tarafların görüşleri

i) Hükümet

Hükümet sözkonusu kitaba yapılan müdahalenin Anayasanın 28. maddesinde net bir biçimde ortaya konulan ve suç işlenmesini önleyici tedbirler niteliği taşıdığını ve CMUK'ta yer aldığını kaydetmektedir.

Hükümet «Türkiye üstündeki kara gökyüzü» adlı makalenin sadece mevcut hükümeti ya da siyasi iktidarı eleştirmedeğini, Türkiye Cumhuriyetini, ilanından itibaren insanlığın kara lekesi olmakla ve ırk ayrımı yapmakla suçladığını vurgulamaktadır.

ii) Başvuran

Başvuranın yayınevi Hükümetin savına karşı çıkararak yapılan müdahalenin herhangi bir meşru amacı taşımadığını öne sürmüş ve sözkonusu makalelerin türk siyasetçilerinin Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan beri sürdürdükleri politikaları eleştiri niteliği taşımaya ve «kürt meselesine» dikkat çekmeye yönelik olduğunu savunmuştur.

b) Mahkeme

AİHM, mahkemenin 10. maddeye ilişkin temel içtihatlarını hatırlatmaktadır. (Bkz. diğerleri arasında (Bkz. diğerleri arasında Castells-İspanya, 23 Nisan 1992, seri A no:236, § 46, s. 23, Fressoz ve Roire-Fransa no:29183/95, § 45, AİHM 1999-I, Öztürk-Türkiye no:22479/93, § 64, AİHM 1999-VI, Nilsen ve Johnsen-Norveç, no:23118/93, § 43, AİHM 1999-VIII, ve News Verlags GmbH & CoKG-Avusturya kararları no:31457/96, § 52, AİHM 2000-I).

İfade özgürlüğü demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden birini ve toplumun ilerlemesi ve her bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil etmektedir. 10. maddenin 2. paragrafı uyarınca, bu kabul gören veya zararsız veya kayıtsızlık içeren “bilgiler” ve “fikirler” için değil, aynı zamanda kırııcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerlidir. Bunlar, “demokratik bir toplumun” olmazsa olmazı çokseslilik, tolerans ve hoşgörünün gerekleridir.

AİHM, AİHS’nin 10 § 2 maddesinin kamu çıkarlarına ilişkin siyasi konuşmalar veya sorunlara ilişkin tartışmaların sınırlanmasına dair çok dar bir kapsam olduğuna işaret etmektedir (Bkz. 25 Kasım 1996 tarihli Wingrove – İngiltere kararı, 1996 Raporları-V, s. 1957, 58. Madde). Ayrıca, izin verilebilir eleştirilerin sınırları hükümet ile ilgili hususlarda, özel vatandaşlar veya siyasetçiler açısından daha geniştir. Demokratik bir sistemdeki hareketler veya hükümetin ihmalleri sadece yasama ve adli otoritelerin değil aynı zamanda kamuoyunun da yakın takibinde olmalıdır.

Ayrıca, Hükümetin sahip olduğu egemen konum, özellikle haksız saldırılar ve düşmanlarının eleştirilerine cevap verilmesine ilişkin başka araçların bulunduğu durumlarda, cezai işlemlere başvurulması konusunda bir sınırlamanın uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. (Bkz. 9 Haziran 1998 tarihli Incal - Türkiye kararı, 1998-IV Raporları, s. 1567, 54. Madde). Son olarak, anılan sözler bir birey veya bir kamu görevlisi veya bir nüfusun bir kesimine karşı bir şiddeti teşvik ettiği durumlarda Devlet otoriteleri, ifade özgürlüğüne ilişkin müdahale gereğinin incelenmesinde daha geniş bir marja sahiptir.

Bunun dışında söz konusu müdahaleler ayrıca basın, bir siyasi demokrasinin düzgün şekilde işleminin sağlanmasına ilişkin temel görevi bağlamında da dikkate alınmalıdır (birçok diğer otoritenin yanı sıra bkz., 8 Temmuz 1986 tarihli Lingens - Avusturya kararı, A Serisi, No. 103. s. 26 § 41; ve yukarıda anılan Fressoz ve Roite kararı, § 45). Basının şiddet tehdidi karşısında milli güvenlik veya ülke bütünlüğünün korunması veya asayişsizlik veya suçun engellenmesi için konmuş olan sınırlamaları aşmaması gerekmesine rağmen, bölücü olanlar da dahil olmak üzere, bilgi sağlaması ve siyasi hususlarda bilgi vermesi bir zorunluluktur. Basının, anılan bilgileri ve fikirleri bildirme zorunluluğunun yanı sıra, halkın da bunları almaya hakkı vardır. Basın özgürlüğü, kamuoyuna siyasi liderlerin fikir ve tutumlarının keşfedilmesi ve bunlara ilişkin bir kanaat oluşturulması için en iyi araçlardan birini sağlamaktadır (bkz. yukarıda anılan Lingens kararı, s. 26 § 41-42).

AİHM, ulusal yargı makamlarının yerine ikame etme görevini üstlenmediğini, alınan kararların AİHS'nin 10. madde ile güvence altına alınan ifade özgürlüğüne karşı bir müdahale olup olmadığını tespit etmek olduğunu dile getirmektedir.

AİHM, söz konusu makalelerde kullanılan terimlere dikkat çekmektedir. Bu bağlamda meydana gelen olayları özellikle terörle mücadele karşısında alınan önlemlerin güçlüğünü dikkate almak gerekmektedir.(Bkz. İbrahim Aksoy-Türkiye kararları no:28635/95, 30171/96 ve 34535/97, § 60, 10 Ekim 2000 ve sözü edilen Incal kararı, s. 1568, § 58).

AİHM, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinin sözkonusu iki makalenin yayımlanmasının ardından kitabın toplatılması yönünde karar aldığını ve 1 Aralık 1995'te yayın evi sahibinin ve yazarların serbest bırakıldığını ve 7 Mart 1996'da DGM'nin başvuranın yayın evini TCK'nın 312 maddesi uyarınca suçlu bulduğunu ve 3.491.666 T.L. para cezasına çarptırdığını hatırlatmaktadır.

AİHM, sözkonusu makalelerin içeriğiyle ve kullanılan terminoloji ile siyasi bir söylem niteliği taşıdığını, sol eğilimli bir bakış açısı ile Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde yürütülen ve kürt halkının kültürel kimliğini tehdit eden askeri eylemleri eleştiri niteliği taşıdığını belirtmektedir.

AİHM, kullanılan terimlerin olgusal olup şiddeti körükler bir içeriğe sahip olmadığına itibar etmekte ve makalelerin sonuç bölümünde «kürt meselesinin barışçı yollardan çözülmesi gerektiği» yönünde bir mesajı ilettiğini düşünmektedir. (Bkz. Gerger-Türkiye kararı no:24919/94, § 50, 8 Temmuz 1999).

AİHM, bu nedenle yapılan yasal müdahalenin «demokratik bir toplum için zaruret teşkil etmediği» sonucuna varmaktadır. Dolayısıyla AİHS'nin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

AİHS'nin 41. maddesinde yer alan unsurlar.

A. Tazminat

Başvuranın sahibi olduğu yayınevi gelir kaybına uğradığı gerekçesiyle manevi tazminat olarak 10.000 Euro talep etmektedir.

Hükümet, AİHS'ye aykırı hiçbir durum sözkonusu olmadığından tazminat talebinin oluşmadığını ve ayrıca başvuranın yayınevinin gelir kaybını doğrulayacak hiçbir değer bulunmadığını savunmakta ve AİHM içtihadına göre ticari bir firmanın manevi tazminat talebinde bulunamayacağını savunmaktadır.

AİHM, başvuranın maddi tazminat talebini reddetmektedir.

B. Masraf ve harcamalar

Başvuranın yayınevi, avukatlık ücreti için 12.000 ve tercüme ve diğer harcamalar için 5.000 Euro olmak üzere masraf ve harcamalara ilişkin toplam 17.000 Euro talep etmektedir.

Hükümet anılan bu masrafların belgelenmediğini belirterek miktarın aşırı olduğunu dile getirmektedir.

AİHM, AİHS'nin 41. maddesini hatırlatarak yapılan harcamalara ilişkin belirtilen miktarın makul ve gerekli olduğu görüşüne varmaktadır (Bkz. Nikolova-Bulgaristan kararı no: 31195/96, § 79, AİHM 1999-II). Üstelik 60 § 2 sayılı düzenlemede AİHS'nin 41. maddesinde öngördüğü üzere mahkeme gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder veya reddeder (Bkz. Zubani-İtalya [adil tatmin], no:14025/88, § 23, 16 Haziran 1999). Bu bağlamda AİHM başvurana yalnızca Sözleşme organları nezdindeki harcama ve masrafların değil ulusal bazdaki yargılamada Mahkemenin öngördüğü veya ihlalin giderilmesi için de tazminat ödenmesini kararlaştırmıştır. (Bkz. Elsholz-Almanya kararı no: 25735/94, § AİHM 2000-VIII).

Bu unsurlar ışığında AİHM, eşit ve hakkaniyete uygun tüm masraflar dahil maddi tazminat olarak 1.500 Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.

BU SEBEPLERDEN DOLAYI MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

1. AİHS'nin 10. maddesinin ihlal *edildiğine*;
2. Başvuranın yayınevinin uğradığı manevi zarar için ihlal kararının kendi başına yeterli bir tazmin *olduğuna*;
3. a) AİHS'nin 44 § 2 maddesi gereğince kararın verildiği tarihten itibaren 3 ay içinde, miktara yansıtılabilecek KDV, pul, harç ve masraflarla birlikte, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilmek üzere davalı Devlet tarafından başvurana 1.500 (bin beş yüz) Euro *ödenmesine*,
- b) Belirtilen sürenin bitiminden ödeme tarihine kadar geçecek süre için, yukarıda anılan meblağlara Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı basit faize tabi tutulmasına ve bunlara %3 'lük bir artış *uygulanmasına*;
4. Adil tazminata ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddelerine uygun olarak 4 Mart 2003 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.